

|                                   |                                                                                     |
|-----------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------|
| <i>Rodzaj dokumentu:</i>          | <b>Zasady oceniania rozwiązań zadań</b>                                             |
| <i>Egzamin:</i>                   | <b>Egzamin maturalny</b>                                                            |
| <i>Przedmiot:</i>                 | <b>Wiedza o społeczeństwie</b>                                                      |
| <i>Poziom:</i>                    | <b>Poziom rozszerzony</b>                                                           |
| <i>Forma/Formy arkusza:</i>       | EWOP-R0-100, EWOP-R0-200,<br>EWOP-R0-300, EWOP-R0-400,<br>EWOP-R0-700, EWOP-R0-Q00. |
| <i>Termin egzaminu:</i>           | 13 maja 2025 r.                                                                     |
| <i>Data publikacji dokumentu:</i> | 27 czerwca 2025 r.                                                                  |

Uwaga: Akceptowane są wszystkie odpowiedzi merytorycznie poprawne i spełniające warunki zadania.

#### Zadanie 1.1. (0–1)

| Wymagania określone w podstawie programowej <sup>1</sup> |                                                                                                                                                                                                         |
|----------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Wymaganie ogólne                                         | Wymagania szczegółowe                                                                                                                                                                                   |
| I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.                 | 4. Struktura społeczna.<br>1) Zdający opisuje strukturę klasowo-warstwową polskiego społeczeństwa [...].<br>13. Opinia publiczna.<br>3) Zdający odczytuje [...] wykresy prezentujące wyniki badań[...]. |

#### Zasady oceniania

1 pkt – sformułowanie poprawnego kontrargumentu.

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

#### Przykładowa odpowiedź

Typ 1.: Klasy wyróżnione na podstawie różnych kryteriów odpowiadają kategoriom ludności o różnym udziale procentowym w społeczeństwie.

Typ 2.: Według kryterium dochodowego do klasy wyższej należy 16% społeczeństwa, a według kryterium zawodowego – 12% (różnica wynosi 4 punkty procentowe).

Typ 3.: Według kryterium dochodowego do klasy średniej należy 54% społeczeństwa, a według kryterium zawodowego – 51% (różnica wynosi 3 punkty procentowe).

Typ 4.: Według kryterium dochodowego do klasy niższej należy 30% społeczeństwa, a według kryterium zawodowego – 37% (różnica wynosi 7 punktów procentowych).

Typ 5.: Klasą wyższą są osoby, które posiadają wysoki poziom wiedzy specjalistycznej, który jednak nie zawsze prowadzi do pracy z dobrymi zarobkami warunkującej funkcjonowanie w klasie wyższej ze względu na dochód.

#### Zadanie 1.2. (0–1)

| Wymagania ogólne                                                                         | Wymagania szczegółowe                                                                                                                                                                                                                                                                                                               |
|------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów. | 4. Struktura społeczna.<br>1) Zdający opisuje strukturę klasowo-warstwową polskiego społeczeństwa [...].<br>5) Zdający charakteryzuje wybrane problemy życia społecznego w Polsce [...].<br>(G) 3. Współczesne społeczeństwo polskie.<br>1) Zdający charakteryzuje – odwołując się do przykładów – wybrane warstwy społeczne [...]. |

<sup>1</sup> Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2012 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz.U. 2012, poz. 977).

**Zasady oceniania**

1 pkt – sformułowanie dwóch poprawnych argumentów.

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

**Przykładowa odpowiedź**

Klasy przedstawione na wykresie 1. –

Typ 1.: Przedstawiciele inteligencji łączą wyższe wykształcenie, jednak mogą oni uzyskiwać bardzo różny poziom dochodu.

Typ 2.: Nawet tak samo opłacana praca przedstawicieli inteligencji może oznaczać ich różne umiejscowienie, np. przy rodzinie wielodzietnej i jednoosobowym gospodarstwie domowym nawet w skrajnych klasach.

Klasy przedstawione na wykresie 2. –

Typ 1.: Przedstawiciele inteligencji mogą wykonywać pracę niezgodną ze swoimi (wyższymi) kwalifikacjami.

Typ 2.: Niektóre zawody przedstawicieli inteligencji wymagają wyższego wykształcenia, ale nie wymagają znaczącej wiedzy specjalistycznej oraz nie są nadmiernie skomplikowane.

**Zadanie 1.3. (0–1)**

| Wymagania ogólne                                                                         | Wymagania szczegółowe                                                                                                                                                                                       |
|------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów. | 4. Struktura społeczna.<br>1) Zdający opisuje strukturę klasowo-warstwową [...].<br>5. Zmiana społeczna.<br>2) Zdający omawia cechy współczesnego społeczeństwa zachodniego ([...] postindustrialne [...]). |

**Zasady oceniania**

1 pkt – poprawne ocenienie prawdziwości dwóch stwierdzeń.

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

**Poprawna odpowiedź**

1. P

2. P

**Zadanie 2.1. (0–1)**

| Wymagania ogólne                                                                       | Wymagania szczegółowe                                                                                                                                                                                                                                                  |
|----------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>IV. Znajomość zasad i procedur demokracji. | 1. Życie zbiorowe i jego reguły.<br>2) Zdający podaje przykłady norm [...] społecznych; charakteryzuje ich funkcje w życiu społecznym.<br>(ZP) 2. Prawo i sądy.<br>1) Zdający wyjaśnia[,], czym różnią się normy prawne od norm religijnych, moralnych i obyczajowych. |

### Zasady oceniania

1 pkt – sformułowanie poprawnego uzasadnienia.

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

### Przykładowa odpowiedź

Typ 1.: W tekście 1. przedstawiono normy obyczajowe, a w tekście 2. odwołano się do norm moralnych. Normy obyczajowe charakteryzują właściwe dla danej kultury (środowiska, epoki) wzorce zachowania – określają, co wypada, a czego nie wypada robić w określonej sytuacji. Normy moralne mają charakter wartościujących nakazów, np. bądź wierny, bądź odważny – w wierszu ukazano właśnie zachowania określane jako moralnie właściwe, pożądane.

Typ 2.: W tekście 1. przedstawiono normy właściwego zachowania, które określić można jako normy zwyczajowe. Z kolei tekst 2. dotyczy etyki czy moralności w zasadach postępowania – są w nim wskazane normy etyczne.

Typ 3.: W tekście 1. przedstawiono normy dotyczące dobrych manier, zasad dobrego wychowania. Z kolei tekst 2. dotyczy norm etycznych.

Typ 4.: W tekście 1. przedstawiono normy zwyczajowe. Z kolei tekst 2. dotyczy wartości dotyczących odwagi i wierności.

### Zadanie 2.2. (0–1)

| Wymaganie ogólne                         | Wymagania szczegółowe                                                                                                                                                                            |
|------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. | 2. Socjalizacja i kontrola społeczna.<br>1) Zdający porównuje modele socjalizacji [...].<br>3. Grupa społeczna.<br>3) Zdający wyjaśnia znaczenie grup odniesienia [...] w procesie socjalizacji. |

### Zasady oceniania

1 pkt – podanie poprawnej nazwy.

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

### Poprawna odpowiedź

Typ 1.: socjalizacja / proces socjalizacji

Typ 2.: enkulturacja / proces enkulturacji

Typ 3.: wychowanie / proces wychowania

### Zadanie 3. (0–2)

| Wymagania ogólne                                                                                    | Wymagania szczegółowe                                                                                                                                                                                                                         |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej. | 6. Naród, ojczyzna i mniejszości narodowe.<br>4) Zdający charakteryzuje mniejszości narodowe, etniczne [...] w Polsce [...]; wymienia prawa, które im przysługują.<br>(SP) 3. Ojczyzna.<br>2) Zdający wskazuje na mapie [...] regiony Polski. |

**Zasady oceniania**

- 2 pkt – poprawne uzupełnienie trzech luk.  
 1 pkt – poprawne uzupełnienie dwóch luk.  
 0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

**Poprawna odpowiedź**

- A. Kaszubów / grupy kaszubskiej / mniejszości kaszubskiej  
 B. 1  
 C. pomorskim

**Zadanie 4.**

| Wymagania ogólne                                                                       | Wymagania szczegółowe                                                                                                                                                                                                                                                     |
|----------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>IV. Znajomość zasad i procedur demokracji. | 12. Społeczeństwo obywatelskie.<br>6) Zdający przedstawia zasady zakładania i funkcjonowania stowarzyszeń [...] i organizacji pożytku publicznego w Polsce.<br>(G) 5. Udział obywateli w życiu publicznym.<br>1) Zdający przedstawia [...] zrzeczenia obywatelskie [...]. |

**Zadanie 4.1. (0–1)****Zasady oceniania**

- 1 pkt – podanie poprawnej nazwy.  
 0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

**Poprawna odpowiedź**

stowarzyszenie (rejestrowe)

**Zadanie 4.2. (0–1)****Zasady oceniania**

- 1 pkt – sformułowanie poprawnego wyjaśnienia.  
 0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

**Przykładowa odpowiedź**

Typ 1.: Może się przyczynić do celu wskazanego w tekście, gdyż organizacje pożytku publicznego korzystają z prawa do otrzymywania 1,5% podatku od osób fizycznych.

Typ 2.: Może się przyczynić do celu wskazanego w tekście, gdyż organizacje pożytku publicznego korzystają z licznych przywilejów finansowych, jak np. prawo do nieodpłatnego informowania przez radio i telewizję publiczną o działalności organizacji; możliwość użytkowania nieruchomości należących do Skarbu Państwa lub samorządu terytorialnego na preferencyjnych warunkach.

Typ 3.: Może się przyczynić do celu wskazanego w tekście, gdyż organizacje pożytku publicznego korzystają ze zwolnienia z części podatków, np. z podatku dochodowego (w szerszym zakresie niż „zwykle” organizacje pozarządowe), z podatku od nieruchomości w części działalności nieodpłatnej, z podatku od czynności cywilnoprawnych.

### Zadanie 5.1. (0–1)

| Wymagania ogólne                                                                       | Wymagania szczegółowe                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |
|----------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>IV. Znajomość zasad i procedur demokracji. | 28. Samorząd terytorialny w Polsce.<br>1) Zdający omawia formy demokracji [...] bezpośrednio w samorządach terytorialnych [...].<br>3) Zdający wyjaśnia, [...] jak jest uchwalany budżet gminy.<br>(G) 5. Udział obywateli w życiu publicznym.<br>4) Zdający wyjaśnia, podając przykłady, jak obywatele mogą wpływać na decyzje władz na poziomie lokalnym [...]. |

#### Zasady oceniania

1 pkt – wskazanie poprawnego dokończenia zdania.

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

#### Poprawna odpowiedź

D.

### Zadanie 5.2. (0–1)

| Wymagania ogólne                                                                       | Wymagania szczegółowe                                                                                                                                                                                                                                                              |
|----------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>IV. Znajomość zasad i procedur demokracji. | 13. Opinia publiczna.<br>1) Zdający wyjaśnia, jak kształtuje się opinia publiczna i jakie są sposoby jej wyrażania.<br>16. Polityka, ideologie, doktryny i programy polityczne.<br>2) Zdający charakteryzuje kulturę polityczną współczesnej Polski [–] poziom partycypacji [...]. |

#### Zasady oceniania

1 pkt – poprawne rozstrzygnięcie i sformułowanie poprawnego uzasadnienia.

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

#### Przykładowa odpowiedź

Rozstrzygnięcie – Nie.

Uzasadnienie –

Typ 1.: Według przedstawionych danych w 2020 r. zagłosowało na projekty blisko 110 tys. mieszkańców Warszawy, przy tym najwyższy odsetek głosujących był na Żoliborzu i wyniósł 9% mieszkańców dzielnicy. Bierność większości mieszkańców Warszawy w tym względzie nie może być argumentem na rzecz przedstawionej tezy.

Typ 2.: Według przedstawionych danych w 2020 r. zagłosowało na projekty blisko 110 tys. mieszkańców Warszawy. Oznacza to, że o wydatkowaniu środków decyduje niewielki odsetek mieszkańców (od 3,6% do 9% w zależności od dzielnicy). Zatem dane pozwalają na sformułowanie argumentu na rzecz kultury politycznej uczestnictwa tych, którzy biorą udział w głosowaniach, ale jest to zdecydowana mniejszość mieszkańców Warszawy.

**Zadanie 5.3. (0–1)**

| Wymagania ogólne                                                                                    | Wymagania szczegółowe                                                                                                                                                                                                                                                                      |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej. | 28. Samorząd terytorialny w Polsce.<br>1) Zdający omawia formy demokracji przedstawicielskiej [...] w samorządach terytorialnych.<br>(G) 17. Gmina jako wspólnota mieszkańców.<br>3) Zdający przedstawia sposób [...] działania władz gminy, w tym podejmowania decyzji w sprawie budżetu. |

**Zasady oceniania**

1 pkt – podanie dwóch poprawnych nazw.

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

**Poprawna odpowiedź**1) Typ 1.: rada miastaTyp 2.: Rada m.st. Warszawy / Rada Warszawy2) Typ 1.: prezydent miastaTyp 2.: Prezydent m.st. Warszawy / Prezydent Warszawy**Zadanie 6.1. (0–1)**

| Wymaganie ogólne                         | Wymaganie szczegółowe                                                                         |
|------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------|
| I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. | (G) 6. Środki masowego przekazu.<br>3) Zdający [...] odróżnia informacje od komentarzy [...]. |

**Zasady oceniania**

1 pkt – poprawne wskazanie trzech zdań.

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

**Poprawna odpowiedź**

1; 2; 7.

**Zadanie 6.2. (0–1)**

| Wymagania ogólne                                                                       | Wymaganie szczegółowe                                                                                                                                        |
|----------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>IV. Znajomość zasad i procedur demokracji. | 18. Instytucja państwa.<br>2) Zdający charakteryzuje zjawisko legitymizacji władzy, odnosząc teorię Maxa Webera do historycznych i współczesnych przykładów. |

### Zasady oceniania

- 1 pkt – sformułowanie poprawnego uzasadnienia.  
0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

### Przykładowa odpowiedź

Typ 1.: N. Mandela został w 1994 r. prezydentem, zgodnie z wprowadzonymi w RPA procedurami, co oznaczało legitymizację legalną jego władzy.

Typ 2.: Kongres Narodowy wygrał wybory w 1994 r. a N. Mandela został prezydentem – jego władza była więc legitymizowana demokratycznie.

*Uwaga: Jeśli zdający określi nazwę właściwego typu legitymizacji według mniej znanych typologii, a typ taki zostanie uzasadniony w sposób poprawny logicznie i merytorycznie, przyznaje się punkt.*

### Zadanie 7.1. (0–2)

| Wymagania ogólne                                                                       | Wymagania szczegółowe                                                                                                                                                                                                                                                                             |
|----------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>IV. Znajomość zasad i procedur demokracji. | 23. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej.<br>1) Zdający przedstawia konstytucyjne zasady ustroju państwa.<br>(G) 11. Rzeczpospolita Polska jako demokracja konstytucyjna.<br>2) Zdający omawia najważniejsze zasady ustroju Polski (suwerenność narodu, podział władzy, rządy prawa, pluralizm). |

### Zasady oceniania

- 2 pkt – poprawne uzasadnienie sprzeczności przytoczonych przepisów z dwoma zasadami.  
1 pkt – poprawne uzasadnienie sprzeczności przytoczonych przepisów z jedną z zasad.  
0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

### Przykładowa odpowiedź

Suwerenność narodu –

Typ 1.: Ta zasada oznacza, że naród w znaczeniu obywatelskim jest dysponentem władzy, podmiotem suwerenności. Tymczasem w art. 1.2. zapisano, że „władza należy do ludu pracującego miast i wsi” czy „ludu pracującego” (art. 2.1.).

Typ 2.: Państwo uznano nie za demokratyczne (co typowe dla suwerenności narodu), ale za państwo „demokracji ludowej” lub – następnie – za „państwo socjalistyczne” (art. 1.1.).

Pluralizm polityczny –

Typ 1.: Zasada ta oznacza, że istnieje wiele ugrupowań politycznych, które ze sobą konkurują oraz mają prawną i realną możliwość dojścia do władzy. Tymczasem w art. 2a.1. zapisano, że PZPR jest przewodnią siłą polityczną społeczeństwa.

Typ 2.: Zasada ta oznacza, że istnieje wiele ugrupowań politycznych, które ze sobą konkurują oraz mają prawną i realną możliwość dojścia do władzy. Tymczasem w art. 2a.2. wskazano współdziałanie partii hegemonicznej (PZPR) z pozostałymi ugrupowaniami (ZSL, SD) w FJN, określonym jako wspólna płaszczyzna „patriotycznego zespolenia wszystkich obywateli”.

**Zadanie 7.2. (0–2)**

| Wymagania ogólne                                                                                                                                  | Wymagania szczegółowe                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>IV. Znajomość zasad i procedur demokracji.<br>V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej. | 23. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej.<br>1) Zdający przedstawia konstytucyjne zasady ustroju państwa.<br>(G) 10. Państwo i władza demokratyczna.<br>2) Zdający wskazuje różnice w sytuacji obywatela w ustroju demokratycznym, autorytarnym i totalitarnym.<br>(G) 13. Władza ustawodawcza w Polsce.<br>1) Zdający przedstawia [...] zasady funkcjonowania polskiego parlamentu.<br>(G) 16. Samorządy i ich znaczenie.<br>1) Zdający uzasadnia potrzebę samorządności w państwie demokratycznym i podaje przykłady działania samorządów [...]. |

**Zasady oceniania**

2 pkt – sformułowanie trzech poprawnych argumentów.

1 pkt – sformułowanie dwóch poprawnych argumentów.

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

**Przykładowa odpowiedź**

Typ 1.: Nazwa państwa w przytoczonym przepisie to Polska Rzeczpospolita Ludowa, a obecna nazwa to Rzeczpospolita Polska.

Typ 2.: Rady narodowe jako terenowe organy władzy państwowej obecnie nie istnieją, a ich zadania spełniają m.in. organy samorządu terytorialnego.

Typ 3.: W obecnej konstytucji zamiast sformułowania „lud” używa się określenia „naród” (w znaczeniu politycznym).

Typ 4.: W świetle obowiązujących unormowań mandat deputowanego jest wolny – nie jest on prawnie odpowiedzialny przed swymi wyborcami, którzy nie mogą odwołać go w trakcie trwania kadencji.

Typ 5.: Art. 2.2. pochodzi z konstytucji z 1952 roku, obecnie obowiązuje konstytucja z 1997 roku.

Typ 6.: Obecnie centralnym organem przedstawicielskim nie jest tylko sejm – parlament dziś jest dwuizbowy.

**Zadanie 8. (0–1)**

| Wymagania ogólne                                                                       | Wymagania szczegółowe                                                                                                                                                                                                      |
|----------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>IV. Znajomość zasad i procedur demokracji. | 17. Systemy partyjne.<br>6) Zdający analizuje argumenty na rzecz ordynacji większościowej [...].<br>(G) 12. System wyborczy i partyjny.<br>1) Zdający wyjaśnia, jak przeprowadzane są w Polsce wybory [...] parlamentarne. |

### Zasady oceniania

1 pkt – sformułowanie poprawnego argumentu i poprawnego kontrargumentu.

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

### Przykładowa odpowiedź

Argument – Procent głosów oddany na KO (ugrupowanie z drugim wynikiem głosów – blisko 29%) przełożyło się na nadreprezentację, gdyż ugrupowanie to uzyskało 41% mandatów.

Kontrargument –

Typ 1.: Procent głosów oddany na PiS (ugrupowanie z najwyższym wynikiem głosów – blisko 35%) nie przełożyło się na nadreprezentację, gdyż ugrupowanie uzyskało 34% mandatów.

Typ 2.: Znaczną nadreprezentację uzyskała Nowa Lewica – nieco ponad 5% głosów przełożyło się na uzyskanie 9% mandatów.

### Zadanie 9.1. (0–1)

| Wymagania ogólne                                                                       | Wymagania szczegółowe                                                                                                                                                                                                      |
|----------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>IV. Znajomość zasad i procedur demokracji. | 19. Modele ustrojowe państw demokratycznych.<br>1) Zdający podaje cechy charakterystyczne różnych modeli ustrojowych państw demokratycznych [...].<br>2) Zdający charakteryzuje [ustrój] polityczn[y] [...] Francji [...]. |

### Zasady oceniania

1 pkt – wskazanie poprawnego dokończenia zdania.

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

### Poprawna odpowiedź

C.

### Zadanie 9.2. (0–1)

| Wymagania ogólne                                                                                                                                  | Wymagania szczegółowe                                                                                                                                                                                                                                                                                     |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>IV. Znajomość zasad i procedur demokracji.<br>V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej. | 21. Władza wykonawcza w państwie demokratycznym.<br>1) Zdający wyjaśnia, jaką rolę we współczesnych państwach może pełnić głowa państwa [...]<br>2) Zdający charakteryzuje [...] relacje między rządem a głową państwa.<br>(ZP) 2. Prawo i sądy.<br>3) Zdający [...] interpretuje proste przepisy prawne. |

**Zasady oceniania**

1 pkt – sformułowanie poprawnego uzasadnienia.

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

**Przykładowa odpowiedź**

Prezydent Republiki ma realny wpływ na Radę Ministrów, której może przewodniczyć, a Prezydent RP może przewodniczyć tylko Radzie Gabinietowej, która nie ma uprawnień Rady Ministrów, a tej ostatniej przewodniczy premier.

**Zadanie 9.3. (0–1)**

| Wymagania ogólne                                                                       | Wymagania szczegółowe                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |
|----------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>IV. Znajomość zasad i procedur demokracji. | 19. Modele ustrojowe państw demokratycznych.<br>1) Zdający podaje cechy charakterystyczne różnych modeli ustrojowych państw demokratycznych [...].<br>3) Zdający przedstawia zasady odpowiedzialności konstytucyjnej i politycznej; wskazuje, kto im podlega.<br>(ZP) 2. Prawo i sądy.<br>3) Zdający [...] interpretuje proste przepisy prawne. |

**Zasady oceniania**

1 pkt – poprawne ocenienie prawdziwości dwóch stwierdzeń.

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

**Poprawna odpowiedź**

1. F

2. P

**Zadanie 10.1. (0–1)**

| Wymagania ogólne                                                                                    | Wymagania szczegółowe                                                                                                                                                                                                                                                                                  |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej. | 20. Władza ustawodawcza w państwie demokratycznym.<br>1) Zdający wymienia i ilustruje przykładami funkcje władzy ustawodawczej.<br>24. Parlament Rzeczypospolitej Polskiej.<br>3) Zdający podaje przykłady stosowania w procedurze legislacyjnej polskiego parlamentu większości [...] kwalifikowanej. |

### Zasady oceniania

- 1 pkt – poprawne ocenienie prawdziwości dwóch stwierdzeń.  
0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

### Poprawna odpowiedź

1. F
2. P

#### Zadanie 10.2. (0–2)

| Wymagania ogólne                                                                                    | Wymagania szczegółowe                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej. | 23. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej.<br>5) Zdający przedstawia procedurę zmiany Konstytucji.<br>24. Parlament Rzeczypospolitej Polskiej.<br>1) Zdający wymienia kompetencje Sejmu i Senatu [...].<br>3) Zdający podaje przykłady stosowania w procedurze legislacyjnej polskiego parlamentu większości zwykłej, bezwzględnej i kwalifikowanej.<br>(ZP) 2. Prawo i sądy.<br>3) Zdający [...] interpretuje proste przepisy prawne.<br>(G) 13. Władza ustawodawcza w Polsce.<br>1) Zdający przedstawia zadania [...] polskiego parlamentu, w tym sposób tworzenia ustaw. |

### Zasady oceniania

- 2 pkt – poprawne wyjaśnienie trzech różnic.  
1 pkt – poprawne wyjaśnienie dwóch różnic.  
0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

### Przykładowa odpowiedź

Typ 1.: Inne są podmioty inicjatywy ustawodawczej, gdyż przy ustawie zwykłej projekt może wnieść jeszcze Rada Ministrów.

Typ 2.: Inne są podmioty inicjatywy ustawodawczej, gdyż przy ustawie zwykłej projekt może wnieść jeszcze grupa 100 tys. obywateli.

Typ 3.: Mniejsza jest liczba posłów, która może wnieść projekt ustawy, w przypadku ustawy zwykłej RP wystarczy 15 posłów, a nie – 92.

Typ 4.: Senat RP w przypadku ustawy o zmianie Konstytucji RP nie ma możliwości wniesienia poprawek jak w przypadku ustawy zwykłej – ustawa musi być przezeń uchwalona w tym samym brzmieniu, w którym uchwalił ją Sejm RP.

Typ 5.: Dla ustawy o zmianie Konstytucji RP obowiązują inne terminy, np. uchwalenie ustawy przez Senat RP nie później niż 60 dni od uchwalenia ustawy przez Sejm RP, a w przypadku ustawy zwykłej Senat RP ma 30 dni.

Typ 6.: Obowiązują inne większości przy uchwalaniu ustaw w Sejmie RP: co najmniej 2/3 głosów w ustawie o zmianie Konstytucji RP i większość zwykła w ustawie zwykłej.

Typ 7.: Obowiązują inne większości przy uchwalaniu ustaw w Senacie RP: większość bezwzględna w ustawie o zmianie Konstytucji RP i większość zwykła w ustawie zwykłej.

Typ 8.: Prezydent RP nie ma możliwości – tak jak w przypadku ustawy zwykłej – zawetowania ustawy o zmianie Konstytucji RP ani zwrócenia się do Trybunału Konstytucyjnego o zbadanie jej zgodności z Konstytucją RP.

Typ 9.: Podmioty posiadające inicjatywę ustawodawczą w zakresie ustawy o zmianie Konstytucji RP mogą również zażądać przeprowadzenia referendum zatwierdzającego – w przypadku, gdy ustawa o zmianie Konstytucji RP dotyczy przepisów rozdziału I, II lub XII, a taka procedura nie jest przewidziana w przypadku ustawy zwykłej.

#### Zadanie 11. (0–1)

| Wymagania ogólne                                                                                    | Wymagania szczegółowe                                                                                                                                                                                                      |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej. | 30. System prawny Rzeczypospolitej Polskiej.<br>1) Zdający opisuje źródła prawa w Polsce oraz hierarchię aktów prawnych.<br>(ZP) 2. Prawo i sądy.<br>3) Zdający wymienia źródła prawa; znajduje wskazany akt prawny [...]. |

#### Zasady oceniania

1 pkt – wskazanie poprawnego dokończenia zdania.

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

#### Poprawna odpowiedź

C.

#### Zadanie 12. (0–1)

| Wymagania ogólne                                                                          | Wymagania szczegółowe                                                                                                                                                             |
|-------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>VI. (G) Rozumienie zasad gospodarki rynkowej. | (G) 28. Gospodarka w skali państwa.<br>2) Zdający wymienia najważniejsze dochody [...] państwa.<br>3) Zdający przedstawia główne rodzaje podatków w Polsce (PIT, VAT, CIT) [...]. |

#### Zasady oceniania

1 pkt – poprawne ocenienie prawdziwości dwóch stwierdzeń.

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

#### Poprawna odpowiedź

1. F

2. P

### Zadanie 13. (0–1)

| Wymagania ogólne                                                                                                                                   | Wymagania szczegółowe                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>III. Współdziałanie w sprawach publicznych.<br>V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej. | 34. Prawo administracyjne.<br>2) Zdający [...] opisuje przebieg postępowania administracyjnego.<br>3) Zdający wyjaśnia, jak odwołać się od decyzji i postanowień organów administracyjnych (odwołanie [...]).<br>(ZP) 1. Młody obywatel w urzędzie.<br>5) Zdający wyjaśnia, co może zrobić obywatel, gdy nie zgadza się z decyzją urzędu. |

#### Zasady oceniania

1 pkt – wskazanie dwóch poprawnych dokończeń zdania.

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

#### Poprawna odpowiedź

A., 2.

### Zadanie 14.1. (0–1)

| Wymagania ogólne                                                                                    | Wymaganie szczegółowe                                                                               |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------|
| I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej. | 33. Prawo karne.<br>3) Zdający przedstawia kary i środki karne obowiązujące w polskim prawie [...]. |

#### Zasady oceniania

1 pkt – wskazanie poprawnego dokończenia zdania.

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

#### Poprawna odpowiedź

B.

### Zadanie 14.2. (0–1)

| Wymagania ogólne                                                                                    | Wymaganie szczegółowe                                                                                                                    |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej. | 33. Prawo karne.<br>1) Zdający stosuje w analizie przypadku podstawowe pojęcia i zasady prawa karnego ([...] zbrodnia i występki [...]). |

#### Zasady oceniania

1 pkt – poprawne rozstrzygnięcie i sformułowanie poprawnego uzasadnienia.

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

**Przykładowa odpowiedź**

Rozstrzygnięcie – występpek.

Uzasadnienie –

Typ 1.: Zbrodnia to przestępstwo zagrożone karą pozbawienia wolności na czas nie krótszy niż 3 lata, a w analizowanym przypadku nawet maksymalna kara pozbawienia wolności była niższa.

Typ 2.: Sąd rejonowy nie orzeka w sprawach o popełnienie zbrodni – sprawy takie toczą się przed sądami okręgowymi.

Typ 3.: W przypadku zbrodni prokurator nie może występować z wnioskiem uzgodnionym z oskarżonym (jak było w analizowanym przypadku), a musi wystąpić z aktem oskarżenia.

**Zadanie 15. (0–3)**

| Wymagania ogólne                                                                                                                                   | Wymagania szczegółowe                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>III. Współdziałanie w sprawach publicznych.<br>V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej. | 32. Prawo cywilne i rodzinne.<br>1) Zdający rozpoznaje sprawy regulowane przez prawo [...] spadkowe.<br>35. Obywatel wobec prawa.<br>1) Zdający odnajduje w odpowiednim akcie prawnym przepis dotyczący wybranego kazusu prawnego i interpretuje go [...].<br>3) Zdający pisze fikcyjny pozew [...].<br>(ZP) 2. Prawo i sądy.<br>3) Zdający [...] interpretuje proste przepisy prawne.<br>4) Zdający [...] wskazuje, w jakim kodeksie można znaleźć przepisy dotyczące konkretnej sprawy.<br>6) Zdający przedstawia uczestników i przebieg procesu sądowego: cywilnego [...].<br>8) Zdający pisze pozew [...]. |

**Zasady oceniania**

3 pkt – poprawne uzupełnienie sześciu luk.

2 pkt – poprawne uzupełnienie pięciu lub czterech luk.

1 pkt – poprawne uzupełnienie trzech lub dwóch luk.

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

**Poprawna odpowiedź**

1. Rejonowy
2. Olsztynie
3. Cywilny
4. Żaklina Żarocka
5. Pamela Palicka
6. 90000 zł

### Zadanie 16.1. (0–1)

| Wymagania ogólne                                                                       | Wymagania szczegółowe                                                                                                                                                                                              |
|----------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>IV. Znajomość zasad i procedur demokracji. | 11. Obywatel i obywatelstwo.<br>2) Zdający wyjaśnia, czym obywatelstwo różni się od narodowości.<br>(G) 8. Naród i mniejszości narodowe.<br>1) Zdający wyjaśnia, [...] czym obywatelstwo różni się od narodowości. |

#### Zasady oceniania

1 pkt – poprawne rozstrzygnięcie i sformułowanie poprawnego uzasadnienia.

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

#### Przykładowa odpowiedź

Rozstrzygnięcie – osoba przedstawiona w opisie A.

Uzasadnienie –

Typ. 1.: Anna nie jest obywatelką Polski, a status mniejszości narodowej w Polsce mogą mieć tylko obywatele polscy (identyfikujący się z inną niż polska wspólnotą narodową).

Typ. 2.: Posiadanie przez Annę Karty Polaka świadczy o jej polskiej identyfikacji (i zarazem braku posiadania obywatelstwa polskiego), a zatem Anna nie jest przedstawicielką mniejszości narodowej w Polsce.

Typ. 3.: Roman jest określony jako Białorusin (a jego miejsce zamieszkania jest charakterystyczne dla zwartego skupiska mniejszości białoruskiej w Polsce), który ma obywatelstwo polskie. Zatem to on jest przedstawicielem wskazanej w tekście mniejszości.

### Zadanie 16.2. (0–1)

| Wymagania ogólne                                                                                                                                                 | Wymagania szczegółowe                                                                                                                                                                                                                                                                          |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.<br>VI. (ZP) Znajomość praw człowieka i sposobów ich ochrony. | 6. Naród, ojczyzna i mniejszości narodowe.<br>4) Zdający charakteryzuje mniejszości narodowe [...] w Polsce [...]; wymienia prawa, które im przysługują.<br>25. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej.<br>2) Zdający wyjaśnia różnice między ordynacjami wyborów parlamentarnych [...] w Polsce. |

#### Zasady oceniania

1 pkt – sformułowanie poprawnego wyjaśnienia.

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

#### Przykładowa odpowiedź

Komitety wyborcze wyborców mniejszości narodowych są zwolnione z wymogu osiągnięcia progu wyborczego w skali kraju w wyborach do Sejmu RP, by móc uczestniczyć w podziale mandatów w danym okręgu.

**Zadanie 16.3. (0–1)**

| Wymagania ogólne                                                                                           | Wymagania szczegółowe                                                                                                                                                                                                                                       |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>VI. (ZR) Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie. | 38. Światowy i europejski system ochrony praw człowieka.<br>3) Zdający charakteryzuje systemy ochrony praw człowieka w ramach Rady Europy [...].<br>43. Integracja europejska.<br>7) Zdający przedstawia cele, genezę i zasady działania Rady Europy [...]. |

**Zasady oceniania**

- 1 pkt – poprawne rozstrzygnięcie i sformułowanie poprawnego uzasadnienia.  
0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

**Przykładowa odpowiedź**

Rozstrzygnięcie – Nie.

Uzasadnienie –

Typ. 1.: Prawo wtórne Unii Europejskiej tworzone jest przez organy / instytucje UE, tymczasem konwencja wskazana w tekście przyjęta została przez Radę Europy, która jest niezależną od UE organizacją międzynarodową.

Typ. 2.: Do prawa wtórnego UE należą opinie, dyrektywy, rozporządzenia, decyzje i zalecenia.

**Zadanie 17.1. (0–1)**

| Wymagania ogólne                                                                                      | Wymagania szczegółowe                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>VI. (ZP) Znajomość praw człowieka i sposobów ich ochrony. | 36. Prawa człowieka.<br>3) Zdający rozróżnia prawa i wolności osobiste, polityczne oraz ekonomiczne, społeczne i kulturalne [...].<br>37. Ochrona praw człowieka w Polsce.<br>2) Zdający rozważa dylematy związane z prawami socjalnymi i sposobem ich realizacji przez państwo.<br>38. Światowy i europejski system ochrony praw człowieka.<br>1) Zdający opisuje system ochrony praw człowieka funkcjonujący na mocy [...] Międzynarodowych Paktów Praw Człowieka Narodów Zjednoczonych.<br>(ZP) 2. Prawo i sądy.<br>3) Zdający [...] interpretuje proste przepisy prawne. |

**Zasady oceniania**

- 1 pkt – poprawne wyjaśnienie różnicy.  
0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

### Przykładowa odpowiedź

Typ 1.: W przypadku praw z umowy 1. (pakt praw obywatelskich i politycznych) państwa są zobowiązane bezwzględnie do ich przestrzegania, a w przypadku praw z umowy 2. (pakt praw gospodarczych, społecznych i kulturalnych) państwa powinny dołożyć wszelkich starań, by je stopniowo urzeczywistnić.

Typ 2.: W przytoczonym fragmencie umowy 1. mamy dwukrotnie wskazanie na skuteczny środek ochrony prawnej (np. sądowy) w sytuacji naruszenia praw lub wolności, natomiast w przytoczonym fragmencie umowy 2. dwukrotnie mowa o krokach, które państwa podejmą w kierunku realizacji praw.

#### Zadanie 17.2. (0–1)

| Wymagania ogólne                                                                                      | Wymagania szczegółowe                                                                                                                                                                                                                                                                                       |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>VI. (ZP) Znajomość praw człowieka i sposobów ich ochrony. | 38. Światowy i europejski system ochrony praw człowieka.<br>1) Zdający opisuje system ochrony praw człowieka funkcjonujący na mocy [...] Międzynarodowych Paktów Praw Człowieka Narodów Zjednoczonych.<br>42. Systemy bezpieczeństwa i współpracy.<br>2) Zdający opisuje cele i metody działania ONZ [...]. |

#### Zasady oceniania

1 pkt – podanie poprawnej nazwy.

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

#### Poprawna odpowiedź

Organizację Narodów Zjednoczonych

#### Zadanie 18.1. (0–1)

| Wymaganie ogólne                         | Wymaganie szczegółowe                                                                                                     |
|------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. | 13. Opinia publiczna.<br>3) Zdający odczytuje i interpretuje [...] wykresy prezentujące wyniki badania opinii publicznej. |

#### Zasady oceniania

1 pkt – poprawne ocenienie prawdziwości dwóch stwierdzeń.

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

#### Poprawna odpowiedź

1. F

2. P

**Zadanie 18.2. (0–1)**

| Wymaganie ogólne                         | Wymaganie szczegółowe                                                                                                    |
|------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| I. Wykorzystanie i tworzenie informacji. | 13. Opinia publiczna.<br>3) Zdający odczytuje i interpretuje tabele [...] prezentujące wyniki badania opinii publicznej. |

**Zasady oceniania**

1 pkt – poprawne sformułowanie wniosku i jego uzasadnienia.

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

**Przykładowa odpowiedź**

Typ 1.: Zdecydowane poparcie dla przynależności Polski do NATO rośnie wraz ze wzrostem deklarowanego zainteresowania polityką. Wynosi ono od 46% (wśród deklarujących brak zainteresowania polityką) poprzez 65%, 80% i 84% do 91% (wśród deklarujących bardzo duże zainteresowanie polityką).

Typ 2.: Poparcie dla przynależności Polski do NATO rośnie wraz ze wzrostem deklarowanego zainteresowania polityką. Wynosi ono – sumując popierających zdecydowanie i raczej – od 70% (u deklarujących brak zainteresowania polityką) poprzez 90%, 97% i 99% do 100% (u deklarujących bardzo duże zainteresowanie polityką).

Typ 3.: Im mniejszy poziom zainteresowania polityką, tym mniejszy odsetek odpowiedzi oznaczających zdecydowanie poparcie dla udziału Polski w NATO – wynosi on tylko 46% u deklarujących brak zainteresowania polityką a aż 91% u deklarujących zainteresowanie bardzo duże.

Typ 4.: Im większy poziom zainteresowania polityką, tym większy odsetek odpowiedzi oznaczających zdecydowanie poparcie dla udziału Polski w NATO. Dla deklarujących brak zainteresowania polityką jest to 46%, dla deklarujących zainteresowanie niewielkie – 65%, średnie – 80%, duże – 84% i bardzo duże – 91%.

**Zadanie 18.3. (0–1)**

| Wymagania ogólne                                                                                                                                           | Wymagania szczegółowe                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów.<br>VI. (ZR) Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie. | 13. Opinia publiczna.<br>3) Zdający odczytuje i interpretuje [...] wykresy prezentujące wyniki badania opinii publicznej.<br>40. Stosunki międzynarodowe w wymiarze globalnym.<br>2) Zdający charakteryzuje na przykładach najczęściej stosowane metody rozwiązywania sporów między państwami.<br>5) Zdający wskazuje i wyjaśnia przyczyny konfliktów zbrojnych we współczesnym świecie.<br>(G) 22. Współpraca i konflikty międzynarodowe.<br>2) Zdający wskazuje na mapie miejsca najpoważniejszych konfliktów międzynarodowych [...]. |

### Zasady oceniania

- 1 pkt – sformułowanie dwóch poprawnych argumentów.  
0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

### Przykładowa odpowiedź

- Znaczny wzrost w stosunku do poprzedniego badania mamy w kwietniu 2014 roku, co można wiązać z naruszeniem przez Rosję integralności terytorialnej Ukrainy, m.in. aneksją Krymu.
- Znaczny wzrost w stosunku do poprzedniego badania mamy w marcu 2022 roku, co można wiązać z pełnoskalową agresją Rosji na terytorium Ukrainy rozpoczętą w lutym tego roku.

### Zadanie 19.1. (0–1)

| Wymagania ogólne                                                                                           | Wymagania szczegółowe                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>VI. (ZR) Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie. | 43. Integracja europejska.<br>4) Zdający wyjaśnia, jak tworzone jest prawo unijne, oraz wymienia najważniejsze postanowienia traktatów obowiązujących w Unii Europejskiej.<br>(G) 20. Integracja europejska.<br>1) Zdający przedstawia cele i etapy integracji europejskiej (traktaty rzymskie, traktaty z Maastricht, Nicei, Lizbony). |

### Zasady oceniania

- 1 pkt – podanie poprawnej nazwy.  
0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

### Poprawna odpowiedź

Lizbony

### Zadanie 19.2. (0–1)

| Wymagania ogólne                                                                                                                                           | Wymagania szczegółowe                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                 |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów.<br>VI. (ZR) Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie. | 43. Integracja europejska.<br>2) Zdający przedstawia sposoby podejmowania decyzji politycznych i gospodarczych w Unii Europejskiej, odnosząc je do zasad pomocniczości i solidarności.<br>6) Zdający rozważa dylematy związane z dalszym rozszerzaniem i reformą Unii Europejskiej.<br>(ZP) 2. Prawo i sądy.<br>3) Zdający [...] interpretuje proste przepisy prawne. |

**Zasady oceniania**

1 pkt – sformułowanie poprawnego argumentu.

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

**Przykładowa odpowiedź**

Typ 1.: Przepisy o większości kwalifikowanej zachęcają do budowania porozumień między państwami w określonych sprawach, co może sprzyjać pogłębianiu jednoczenia.

Typ 2.: Powstanie mniejszości blokującej może być wskazówką/szansą na ponowne zanalizowanie spornej kwestii, co może sprzyjać pogłębianiu jednoczenia.

Typ 3.: Można łatwiej niż wcześniej, gdy obowiązywała jednomyślność, podejmować decyzje sprzyjające jednoczeniu – przepisy wskazują na większość kwalifikowaną 15/27 (jeśli odpowiada to min. 65% ludności).

**Zadanie 20.1. (0–1)**

| Wymagania ogólne                                                                                           | Wymagania szczegółowe                                                                                                                                                                                                                                                                            |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>VI. (ZR) Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie. | 43. Integracja europejska.<br>1) Zdający omawia [...] przebieg integracji europejskiej ([...] fazy integracji).<br>(ZP) 4. Edukacja i praca w Polsce i Unii Europejskiej.<br>5) Zdający wyjaśnia, co wynika z wejścia Polski do strefy Schengen; zna zasady [...] podróżowania po Europie [...]. |

**Zasady oceniania**

1 pkt – wskazanie poprawnego dokończenia zdania.

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

**Poprawna odpowiedź**

C.

**Zadanie 20.2. (0–1)**

| Wymagania ogólne                                                                                           | Wymagania szczegółowe                                                                                                                                                                                               |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>VI. (ZR) Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie. | 43. Integracja europejska.<br>1) Zdający omawia [...] przebieg integracji europejskiej ([...] fazy integracji).<br>(G) 20. Integracja europejska.<br>5) Zdający wskazuje na mapie członków Unii Europejskiej [...]. |

**Zasady oceniania**

1 pkt – sformułowanie poprawnego wyjaśnienia.

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

**Przykładowa odpowiedź**

Kolorem niebieskim oznaczono państwa członkowskie UE, natomiast żółtym – te, które nie są członkami tej organizacji.

### Zadanie 21.1. (0–1)

| Wymagania ogólne                                                                                           | Wymagania szczegółowe                                                                                                                                                                                                                                                |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>VI. (ZR) Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie. | 40. Stosunki międzynarodowe w wymiarze globalnym.<br>7) Zdający wymienia konflikty, którym towarzyszy terroryzm [...]<br>(G) 22. Współpraca i konflikty międzynarodowe.<br>2) Zdający wskazuje na mapie miejsca najpoważniejszych konfliktów międzynarodowych [...]. |

#### Zasady oceniania

1 pkt – podanie poprawnej nazwy.

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

#### Poprawna odpowiedź

Typ 1.: Afganistan

Typ 2.: Islamski Emirat Afganistanu

### Zadanie 21.2. (0–1)

| Wymagania ogólne                                                                                                                                           | Wymagania szczegółowe                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów.<br>VI. (ZR) Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie. | 40. Stosunki międzynarodowe w wymiarze globalnym.<br>5) Zdający wskazuje i wyjaśnia przyczyny konfliktów zbrojnych we współczesnym świecie.<br>42. Systemy bezpieczeństwa i współpracy.<br>1) Zdający charakteryzuje przemiany, jakie nastąpiły w Europie i na świecie po upadku komunizmu.<br>4) Zdający [...] wymienia najważniejsze operacje wojskowe [NATO].<br>6) Zdający ocenia wpływ członkostwa w NATO na pozycję międzynarodową [...] Polski.<br>44. Europa wśród światowych mocarstw.<br>4) Zdający przedstawia na przykładach znaczenie supermocarstw [...] dla ładu światowego. |

#### Zasady oceniania

1 pkt – sformułowanie poprawnego argumentu i poprawnego kontrargumentu.

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

**Przykładowa odpowiedź**

Argument – Następstwem radzieckiej interwencji i wojny, także domowej, było przejęcie władzy przez fundamentalistów islamskich, a celem misji ISAF była normalizacja życia w tym państwie po obaleniu władzy tych fundamentalistów.

Kontrargument – Tekst 1. dotyczy interwencji radzieckiej w Afganistanie a zatem lat 80., natomiast misja i operacja z tekstu 2. miały miejsce już w XXI wieku.

**Zadanie 22. (0–1)**

| Wymagania ogólne                                                                                                                                           | Wymagania szczegółowe                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów.<br>VI. (ZR) Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie. | 40. Stosunki międzynarodowe w wymiarze globalnym.<br>2) Zdający charakteryzuje na przykładach najczęściej stosowane metody rozwiązywania sporów między państwami;<br>42. Systemy bezpieczeństwa i współpracy.<br>1) Zdający charakteryzuje przemiany, jakie nastąpiły w Europie i na świecie po upadku komunizmu.<br>44. Europa wśród światowych mocarstw.<br>4) Zdający przedstawia na przykładach znaczenie supermocarstw i mocarstw regionalnych dla ładu światowego. |

**Zasady oceniania**

1 pkt – sformułowanie poprawnego wyjaśnienia.

0 pkt – inna odpowiedź lub brak odpowiedzi.

**Przykładowa odpowiedź**

Połączenie flag Tajwanu i Chin, w wyniku czego powstaje flaga Chin, świadczy o satyrycznym charakterze grafiki. Ma to związek z próbą podporządkowania Tajwanu (Republiki Chińskiej na Tajwanie) przez Chiny (Chińską Republikę Ludową). ChRL wyznaje zasadę jednych Chin, a tzw. zjednoczenie realnie oznaczałoby wcielenie do ChRL.

## Zadanie 23. (0–12)

### Zasady oceniania

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <p><b>Poziom III – WARTOŚĆ MERYTORYCZNA 12 PKT</b></p> <p>Zdający w pełni scharakteryzował cztery istotne dla danego tematu aspekty zagadnienia.</p> <p>5) Zdający wykorzystał znajomość i rozumienie różnych aspektów danego problemu do jego opisu w szerszym kontekście interpretacyjnym, wykazał się znajomością licznych pojęć związanych z tematem.</p>                                                                                                                                                                                                                                      | <p><b>POPRAWNOŚĆ MERYTORYCZNA</b><br/>Zdający nie popełnił żadnego błędu merytorycznego.</p> <p><b>SELEKCJA INFORMACJI</b><br/>Zdający przeprowadził poprawną selekcję i hierarchizację informacji (nie zamieścił w pracy fragmentów niezwiązanych z tematem).</p> <p><b>JĘZYK, STYL I KOMPOZYCJA</b><br/>Zdający zaprezentował wywód w pełni spójny, harmonijny i logiczny.</p>  |
| <p><b>Poziom II – WARTOŚĆ MERYTORYCZNA 8 PKT</b></p> <p>Zdający:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– w pełni scharakteryzował trzy istotne aspekty zagadnienia (spośród zagadnień 1–4 wskazanych dla poziomu III) <u>albo</u></li> <li>– w pełni scharakteryzował dwa istotne aspekty zagadnienia i częściowo scharakteryzował dwa istotne aspekty zagadnienia (spośród zagadnień 1–4 wskazanych dla poziomu III).</li> </ul> <p>5) Zdający wykorzystał znajomość i rozumienie wybranych aspektów analizowanego tematu; wykazał się znajomością wybranych pojęć związanych z tematem.</p> | <p><b>POPRAWNOŚĆ MERYTORYCZNA</b><br/>Zdający popełnił jeden lub dwa błędy merytoryczne.</p> <p><b>SELEKCJA INFORMACJI</b><br/>Zdający przeprowadził niekonsekwentną selekcję informacji i ich hierarchizację (umieścił w pracy nieliczne fragmenty niezwiązane z tematem).</p> <p><b>JĘZYK, STYL I KOMPOZYCJA</b><br/>Zdający zaprezentował wywód nie w pełni uporządkowany.</p> |
| <p><b>Poziom I – WARTOŚĆ MERYTORYCZNA 4 PKT</b></p> <p>Zdający:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– w pełni scharakteryzował jeden istotny aspekt oraz częściowo scharakteryzował jeden istotny aspekt zagadnienia (spośród zagadnień 1–4 wskazanych dla poziomu III) <u>albo</u></li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                                                              | <p><b>POPRAWNOŚĆ MERYTORYCZNA</b><br/>Zdający popełnił trzy lub cztery błędy merytoryczne.</p> <p><b>SELEKCJA INFORMACJI</b><br/>Zdający przeprowadził w niewystarczającym stopniu selekcję informacji i ich hierarchizację (napisał pracę, której</p>                                                                                                                            |

|                                                                                                                                                                                                                    |                                                                                                                                                                                                                                                          |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <p>– częściowo scharakteryzował trzy istotne aspekty zagadnienia (spośród zagadnień 1–4 wskazanych dla poziomu III).</p> <p>5) Zdający wykazał się znajomością jedynie nielicznych pojęć związanych z tematem.</p> | <p>znaczną część stanowią fragmenty niezwiązane z tematem).</p> <p>JĘZYK, STYL I KOMPOZYCJA<br/>Zdający zaprezentował wywód w sposób chaotyczny i nielogiczny.</p>                                                                                       |
|                                                                                                                                                                                                                    | <p>POPRAWNOŚĆ MERYTORYCZNA<br/>Zdający popełnił co najmniej pięć błędów merytorycznych.</p> <p>SELEKCJA INFORMACJI<br/>Ponad połowę pracy stanowią fragmenty niezwiązane z tematem.</p> <p>JĘZYK, STYL I KOMPOZYCJA<br/>Wywód jest niekomunikatywny.</p> |
| <p><b>0 PKT</b><br/>Zdający nie zrozumiał tematu – nie wypełnił wymagań dla poziomu I.</p> <p>5) Zdający nie wykazał się znajomością pojęć związanych z tematem.</p>                                               | <p>Przy pracy o wartości merytorycznej 0 pkt nie przyznaje się punktów za pozostałe elementy.</p>                                                                                                                                                        |

Egzaminator, klasyfikując wartość merytoryczną pracy na jeden z trzech poziomów (I–III), może ocenić ją wyłącznie na 12, 8 lub 4 punkty. Ostateczna liczba punktów uzyskanych przez zdającego jest zależna także od poziomu realizacji trzech pozostałych kryteriów, tj. poprawności merytorycznej, selekcji informacji oraz języka, stylu i kompozycji pracy. Za zrealizowanie danego kryterium na poziomie wyższym / niższym od poziomu wartości merytorycznej pracy, zdający uzyskuje jeden punkt więcej / mniej. Egzaminator może także ocenić pracę na 0 punktów.

**Temat 1.**

| Wymagania ogólne                                                                                                                                                                                              | Wymagania szczegółowe                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <p>I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br/>                     II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów.<br/>                     VI. (ZR) Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.</p> | <p>1. Życie zbiorowe i jego reguły.<br/>                     2) Zdający podaje przykłady norm i instytucji społecznych; charakteryzuje ich funkcje w życiu społecznym.<br/>                     2. Socjalizacja i kontrola społeczna.<br/>                     1) Zdający porównuje modele socjalizacji charakterystyczne dla własnej grupy wiekowej i pokolenia rodziców.<br/>                     3. Grupa społeczna.<br/>                     1) Zdający przedstawia cechy i funkcjonowanie małej grupy społecznej (liczebność, więź, trwałość, role grupowe, wspólne wartości i cele, poczucie odrębności, współdziałanie).<br/>                     4) Zdający opisuje swoiste cechy współczesnej rodziny jako grupy społecznej; porównuje i ilustruje przykładami różne modele rodziny.<br/>                     4. Struktura społeczna.<br/>                     5) Zdający charakteryzuje wybrane problemy życia społecznego w Polsce [...].<br/>                     32. Prawo cywilne i rodzinne.<br/>                     4) Zdający analizuje małżeństwo jako instytucję prawną ([...] prawa i obowiązki małżonków, [...] małżeństwo a konkubinaty).<br/>                     5) Zdający wyjaśnia, na czym polega władza rodzicielska oraz jakie prawa i obowiązki mają dzieci.<br/>                     (G) 2. Życie społeczne.<br/>                     1) Zdający [...] charakteryzuje rodzinę [...].<br/>                     (G) 3. Współczesne społeczeństwo polskie.<br/>                     1) Zdający charakteryzuje – odwołując się do przykładów – wybrane [...] style życia.<br/>                     (G) 6. Środki masowego przekazu.<br/>                     4) Zdający [...] odczytuje i interpretuje wyniki wybranego sondażu opinii publicznej.<br/>                     (G) 26. Gospodarstwo domowe.<br/>                     1) Zdający wyjaśnia na przykładach, jak funkcjonuje gospodarstwo domowe.</p> |

Aspekty tematu:

- 1) Charakterystyka struktury rodziny w społeczeństwie polskim:
  - zmniejszenie znaczenia rodziny wielopokoleniowej na rzecz rodziny nuklearnej / podstawowej (przy tym nie tylko dwupokoleniowej);
  - wzrost zasięgu występowania nieformalnych związków określanych jako związki partnerskie (a niegdyś jako konkubinaty) z dziećmi, spadek liczby zawieranych małżeństw

związanych z akceptacją związków nieformalnych, ale także z przemianami obyczajowymi, zmianą stylu życia;

- niski poziom dzietności związany m.in. z wydłużeniem edukacji, odkładaniem decyzji o zakładaniu rodziny ze względu na dążenie do samorealizacji w pracy zawodowej;
- wzrost liczby rozwodów oraz separacji spowodowanych różnymi przyczynami (konflikty związane z rolami zawodowymi i domowymi, różnice światopoglądowe, trudności finansowe, problemy mieszkaniowe itp.);
- występowanie – głównie w związku ze zwiększeniem zasięgu rozwodów – rodzin niepełnych, tj. składających się z jednego rodzica (na ogół matka) samotnie wychowującego dziecko lub dzieci;
- wzrost zasięgu występowania rodzin patchworkowych / zrekonstruowanych (rodzice w kolejnym związku wychowują dzieci z poprzednich małżeństw i – ewentualnie – wspólne);
- w związku z polskim prawem znikomy jest zasięg występowania rodzin z partnerami nieheteroseksualnymi wychowującymi dzieci.

2) Charakterystyka modeli rodziny, w tym modeli małżeństw / związków, w społeczeństwie polskim:

- zmniejszanie zasięgu występowania rodziny tradycyjnej, zwanej też patriarchalną, z dominującą rolą ojca rodziny, w którym on wyłącznie zapewnia dochód z pracy zarobkowej, a pracami domowymi i wychowaniem dzieci zajmuje się głównie kobieta;
- zmniejszanie zasięgu występowania rodziny nieproporcjonalnej żeńskiej (efektu systemu społecznego wytworzonego w Polsce Ludowej), w której oboje małżonkowie / partnerzy pracują zawodowo, ale pracami domowymi i wychowaniem dzieci zajmuje się głównie kobieta;
- zwiększenie zasięgu występowania rodziny partnerskiej, zwanej też egalitarną, w której tak władza, jak i obowiązki domowe i związane z wychowaniem dzieci są równomiernie rozłożone, a małżonkowie / partnerzy pracują zawodowo;
- zmniejszanie zasięgu występowania dość rzadkich modeli rodzin: nieproporcjonalnej męskiej i odwróconej;
- niemały odsetek rodzin, w których nikt z małżonków / partnerów nie pracuje zawodowo, może to się łączyć z patologiami;
- zmniejszanie zasięgu występowania przemocy w rodzinie – zarówno wobec małżonki / partnerki, jak i dzieci, inne patologie w rodzinie: alkoholizm, narkomania, inne uzależnienia;
- zwiększenie podmiotowości dzieci w rodzinie, większa świadomość praw dzieci;
- zintensyfikowana autonomizacja jednostki w stosunku do pozostałych członków rodziny.

3) Charakterystyka funkcji rodziny:

- funkcja prokreacyjna odpowiada za biologiczną ciągłość społeczeństwa i tym samym implikuje podtrzymanie trwałości innych zbiorowości;
- funkcja opiekuńczo-zabezpieczająca – rodzina jest uprawnionym miejscem opieki jej członków, nie tylko dzieci, ale i starszych rodziców; rodzina powinna zapewnić bezpieczeństwo dziecku;
- funkcja socjalizacyjna dotyczy w szczególności wychowania potomstwa, dzięki rodzicom dzieci wrastają w społeczeństwo, poznając jego podstawowe systemy;
- funkcja ekonomiczna odpowiada za ekonomiczne, materialne zaspokojenie potrzeb ludzkich;
- funkcja kulturowa to pewna forma zapoznania jednostki z dziejami i tradycją oraz kulturą danego społeczeństwa, odpowiada za kształtowanie przeżyć estetycznych w rodzinie;

- funkcja rekreacyjna określa sposób odpoczynku i rozrywki oraz towarzyskich zachowań poszczególnych członków rodziny;
- funkcja stratyfikacyjna wyznacza pozycję i status społeczny jednostce, zależą one w dużej mierze od pozycji i statusu rodziców.

*Uwaga: Typologii funkcji rodziny jest niemało. Nie obniżamy not, gdy ktoś opisze inne funkcje (np. religijno-moralna, seksualna). Treść określonych funkcji może być w szczegółach różna. Zdający może którąś z powyższych funkcji nazwać w inny sposób – jest to dopuszczalne, niemniej są granice, np. funkcja prokreacyjna nie jest jednak tylko funkcją seksualną itp.*

#### 4) Charakterystyka problemów realizacji funkcji rodziny w społeczeństwie polskim:

- funkcji opiekuńczej:

a) w kwestii dzieci: w związku z pracą zawodową rodziców i zanikaniem klasycznej instytucji dziadków zwiększyło się znaczenie żłobków, przedszkoli, jednak nie wszędzie tych instytucji jest wystarczająco wiele, instytucje niepubliczne czy opiekunki są z kolei płatne, a zatem niedostępne dla każdej rodziny;

b) w kwestii starych rodziców, w związku z wydłużającym się życiem zwiększa się znaczenie kwestii zapewnienia opieki starszemu pokoleniu: pracujące dzieci często nie są w stanie zaopiekować się schorowanymi rodzicami czy dziadkami, z kolei świadczenia, które otrzymują starzy rodzice, nie są wystarczające do pokrycia finansowego umieszczenia w domu opieki;

- funkcji socjalizacyjnej: jej ograniczenie poprzez nasilenie konfliktów z trudnością pogodzenia ról rodzicielskich z zawodowymi; wzrost znaczenia relacji rówieśniczych, oraz roli mass mediów w procesie socjalizacji; problemy związane z socjalizacją odwróconą (rodzice uczą się od swoich dzieci), co może prowadzić do osłabienia autorytetu rodziców; nasilenie konfliktów międzypokoleniowych związanych np. z przemianami obyczajowymi, różnicami światopoglądowymi;

- funkcji prokreacyjnej: wspomniany już w aspekcie 1. niski wskaźnik dzietności oznacza niespełnianie przez część rodzin tej funkcji; może być to związane z czynnikami obiektywnymi, ale też z decyzjami o nieposiadaniu dzieci, które to rozwiązanie może ułatwiać wypełnianie innych funkcji; pronatalistyczna polityka państwa (głównie poprzez 500+, a następnie 800+, jak również ulgi podatkowe) – poza fazą początkową jej stosowania – nie prowadzi do widocznych efektów demograficznych;

- funkcji ekonomicznej:

a) wzrost kosztów utrzymania, kształcenia dzieci skutkuje tym, że więcej czasu i energii ludzie przeznaczają na pracę zawodową (także w celu podniesienia standardu życia), ma to wpływ na osłabienie realizacji innych funkcji; więzi rodzinnych, zaniedbywanie obowiązków rodzicielskich;

b) ubóstwo, wykluczenie społeczne powoduje, że część rodzin nie spełnia funkcji ekonomicznej; emigracja zarobkowa spowodowana dążeniem do zaspokojenia materialnych potrzeb rodziny prowadzi nierzadko do rozpadu rodziny, pojawił się problem tzw. eurosieroctwa.

- funkcji opiekuńczo-zabezpieczającej (oprócz wskazań typowych dla funkcji ekonomicznej): wzrost liczby rozwodów oraz separacji generować może także problemy dzieci, które np. mogą stać się przedmiotem rozgrywki między dorosłymi, którzy walczą o opiekę; trudności z egzekwowaniem obowiązku alimentacyjnego.

*Uwaga: Problemy z realizacją funkcji rodziny to aspekt bardzo szeroki. Dla pełnej realizacji tego aspektu wystarczy opisanie przez zdającego większości wskazanych tu problemów.*

## Temat 2.

| Wymaganie ogólne                                                                                                                                                                                                                       | Wymagania szczegółowe                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <p>I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.</p> <p>IV. Znajomość zasad i procedur demokracji.</p> <p>V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.</p> <p>VI. (ZR) Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.</p> | <p>17. Systemy partyjne.</p> <p>4) Zdający opisuje podstawowe zasady ordynacji większościowej i proporcjonalnej [...].</p> <p>5) Zdający wyjaśnia znaczenie progu wyborczego dla reprezentatywności wyborów i tworzenia rządzącej koalicji.</p> <p>19. Modele ustrojowe państw demokratycznych.</p> <p>1) Zdający podaje cechy charakterystyczne różnych modeli ustrojowych państw demokratycznych; wyjaśnia, jaki model funkcjonuje w Polsce.</p> <p>2) Zdający charakteryzuje krótko ustroje polityczne Niemiec [...].</p> <p>3) Zdający przedstawia zasady odpowiedzialności konstytucyjnej i politycznej; wskazuje, kto im podlega.</p> <p>20. Władza ustawodawcza w państwie demokratycznym.</p> <p>2) Zdający zarysowuje główne funkcje izby wyższej i niższej parlamentów w wybranych państwach (w [...] Niemczech).</p> <p>21. Władza wykonawcza w państwie demokratycznym.</p> <p>1) Zdający wyjaśnia, jaką rolę we współczesnych państwach może pełnić głowa państwa [...].</p> <p>2) Zdający charakteryzuje kompetencje rządu w państwie demokratycznym i relacje między rządem a głową państwa.</p> <p>24. Parlament Rzeczypospolitej Polskiej.</p> <p>1) Zdający wymienia kompetencje Sejmu i Senatu w państwie i przedstawia znaczenie obu izb [...].</p> <p>25. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej.</p> <p>1) Zdający określa główne kompetencje prezydenta w relacjach z parlamentem, rządem, władzą sądowniczą, a także sposób sprawowania władzy w zakresie bezpieczeństwa państwa i polityki zagranicznej.</p> <p>26. Rada Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej.</p> <p>1) Zdający przedstawia konstytucyjne procedury powoływania i odwoływania rządu, zmiany rządu i zmiany ministrów.</p> |

|  |                                                                                                                                                                                                                                                              |
|--|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|  | <p>(G) 12. System wyborczy i partyjny.<br/>1) Zdający wyjaśnia, jak przeprowadzane są w Polsce wybory prezydenckie i parlamentarne.</p> <p>(G) 14. Władza wykonawcza.<br/>2) Zdający wyjaśnia, jak powoływany jest i czym zajmuje się rząd polski [...].</p> |
|--|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

#### Aspekty tematu:

- 1) Porównanie sposobu wyłaniania centralnych organów legislatywy w RP i RFN:
  - generalnym podobieństwem jest sposób wyboru Sejmu RP i Bundestagu w wyborach powszechnych, bezpośrednich, równych; można też stwierdzić, że proporcjonalnych; podobieństwo to też próg wyborczy dla partii wynoszący 5%; *podobieństwo jest też w cenzusie wieku przy czynnym (18 lat) i biernym (21 lat) prawie wyborczym*;
  - różnice w wyborach do Sejmu RP i Bundestagu są związane ze sposobem personalizacji głosu: w przypadku wyborów do Sejmu RP mamy głosowanie na kandydata na liście komitetu wyborczego w danym okręgu; w wyborach do Bundestagu głosujący ma dwa głosy: jeden oddaje na landową listę partyjną, a jeden – w JOW-ie, przy tym liczbę mandatów, które zdobyła dana partia w JOW-ach, odejmuje się od tej, którą uzyskała w przypadku listy landowej; jednak mamy coraz powszechniejsze zjawisko superaty (związane z oddawaniem dwóch głosów na różne formacje), czyli mandatów dodatkowych, które powoduje, że trudno mówić o czystej proporcjonalności wyborów; *kolejna różnica to sposób przeliczania głosów na mandaty: w przypadku Sejmu RP jest to metoda d'Hondta, w przypadku głosów na listy landowe w RFN – metoda Hare'a-Niemeyera; następną różnicą – sprzyjającą większej proporcjonalności w RFN – może być kwestia większej wielomandatowości okręgów, których jest 16, a nie 41 (jak w wyborach do Sejmu RP)*;
  - różnice w powoływaniu Senatu RP i Bundesratu – organu spełniającego w RFN funkcję izby drugiej: w przypadku Senatu RP mamy wybory powszechne, bezpośrednie, przeprowadzane w głosowaniu tajnym w 100 JOW-ach, w których mandat uzyskuje kandydat mający większość (nawet względną) głosów; w Bundesracie zasiadają z kolei przedstawiciele nominowani przez organy rządowe landów;
- 2) Porównanie sposobu wyłaniania centralnych organów egzekutywy w RP i RFN:
  - różnicą jest sposób wyboru głowy państwa: w RFN prezydenta wybiera Zgromadzenie Związkowe, w którego skład wchodzi wszyscy deputowani Bundestagu oraz w równej im liczbie delegaci parlamentów landowych – wybór jest więc pośredni; Prezydent RP wybierany jest w wyborach powszechnych i bezpośrednich, a w sytuacji nieuzyskania większości bezwzględnej głosów przeprowadzana jest II tura, w której uczestniczą dwaj kandydaci z największą liczbą głosów; *do różnic można zaliczyć także fakt, że w RFN może nastąpić sytuacja, w której wybrany zostanie kandydat mimo braku poparcia większości bezwzględnej: kolejnych tur głosowania – w przypadku nieuzyskania przez nikogo bezwzględnej większości głosów – nie przeprowadza się tylko z dwoma kandydatami, a tzw. III tura jest turą ostatnią; podobieństwem może być tajność głosowania*;
  - podobieństwo to sposób powołania rządu – formalnie szef rządu jest mianowany przez głowę państwa, niemniej w obu przypadkach musi uzyskać poparcie większości pierwszej izby parlamentu; *różnicą w tym aspekcie jest fakt, że prezydent w RFN mianuje kanclerza, jeśli uzyskał aprobatę większości parlamentarnej, a przed tą aprobatą wskazuje on*

*kandydata na kanclerza, przy tym pozostałe tzw. kroki w wyłonieniu rządu są podobne; w obu przypadkach ministrów mianuje głowa państwa na wniosek szefa rządu;*

3) Porównanie pozycji ustrojowej centralnych organów legislatywy i egzekutywy w RP i RFN:  
 – podobieństwo to typowa dla wszelkich systemów parlamentarnych z trójpodziałem władzy pozycja ustrojowa parlamentu jako organu prawodawczego oraz – w przypadku izby pierwszej – organu decydującego o rządzie (jako emanacji większości parlamentarnej); *za podobieństwo można uznać także bikameralizm (choć tu znaleźć można głosy o tym, że Bundesrat wypełnia wyłącznie funkcje drugiej izby, a taka izbą nie jest);*

– różnica w kwestii pozycji ustrojowej głowy państwa wynika z modelu systemu parlamentarnego; w systemie kanclerskim, jaki mamy w RFN, głowa państwa nie ma legitymacji z wyborów powszechnych i realnie ogranicza się do pełnienia funkcji ceremonialno-reprezentacyjnej; w Polsce mamy elementy systemu parlamentarno-prezydenckiego, stąd rola Prezydenta RP w polityce obronnej, bezpieczeństwa i zagranicznej jest większa niż głowy państwa w RFN;

– pozycja rządu jest podobna; mimo wspomnianych elementów systemu parlamentarno-prezydenckiego w Polsce to rząd jest organem kształtującym politykę, w tym politykę obronną, bezpieczeństwa i zagraniczną; w obu systemach rolę rządu zwiększa instytucja konstruktywnego wotum nieufności jako jedynej możliwości jego odwołania przez parlament (element modelu kanclerskiego w systemie polskim); w obu systemach szef rządu wyznacza politykę rządu i przed nim są odpowiedzialni ministrowie (kolejny element modelu kanclerskiego w systemie polskim), ale w RFN Bundestag nie ma możliwości odwołania ministrów w drodze indywidualnego wotum nieufności, a ta ostatnia instytucja występuje w Polsce;

*Uwaga: Aspekt 3. i 4. w lepszych pracach zapewne analizowane będą razem; relacje między organami i pozycja ustrojowa są (na ogół) wzajemnie warunkujące się.*

4) Porównanie wzajemnych relacji między centralnymi organami legislatywy i egzekutywy w RP i RFN:

– podobieństwo w relacjach między rządem a parlamentem to wskazane w aspekcie 3. konstruktywne wotum nieufności; różnica to brak indywidualnego wotum nieufności w systemie RFN;

– podobieństwo to możliwość warunkowego rozwiązania parlamentu przez prezydentów, także w sytuacji niemożności utworzenia rządu czy nieuzyskania wotum zaufania;

– podobieństwo to wyznaczenie wyborów parlamentarnych przez głowę państwa, jak i inne ceremonialne uprawnienia prezydentów wobec parlamentu; różnicą są uprawnienia głowy państwa w kwestii ścieżki legislacyjnej – w RP Prezydent ma prawo inicjatywy ustawodawczej i weta ustawodawczego, w RFN – nie.

*Uwaga: Kursywą zaznaczono kwestie, które nie muszą znaleźć się w pracy, by uznać dany aspekt za zrealizowany w sposób pełny. Ich realizacja przez zdającego może kompensować braki w jego pracy.*

**Temat 3.**

| Wymaganie ogólne                                                                                                                                                                                              | Wymagania szczegółowe                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <p>I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br/>                     II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów.<br/>                     VI. (ZR) Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.</p> | <p>40. Stosunki międzynarodowe w wymiarze globalnym.<br/>                     1) Zdający przedstawia podmioty oraz zasady prawa międzynarodowego (zasadę suwerenności, wzajemności, <i>pacta sunt servanda</i>).<br/>                     2) Zdający charakteryzuje na przykładach najczęściej stosowane metody rozwiązywania sporów między państwami.<br/>                     41. Globalizacja współczesnego świata.<br/>                     1) Zdający przedstawia wieloaspektowy charakter procesów globalizacji (polityka, gospodarka, kultura, komunikacja, ekologia).<br/>                     2) Zdający ocenia rolę wybranych państw [...] w procesach globalizacyjnych.<br/>                     42. Systemy bezpieczeństwa i współpracy.<br/>                     1) Zdający charakteryzuje przemiany, jakie nastąpiły w Europie i na świecie po upadku komunizmu.<br/>                     4) Zdający wyjaśnia, jak powstało NATO, jakie są jego cele i organy; wymienia najważniejsze operacje wojskowe Sojuszu.<br/>                     5) Zdający wymienia regionalne systemy bezpieczeństwa i współpracy, ocenia ich znaczenie dla danego regionu i świata.<br/>                     44. Europa wśród światowych mocarstw.<br/>                     1) Zdający wskazuje możliwości odgrywania przez Unię Europejską roli światowego mocarstwa.<br/>                     2) Zdający rozróżnia typy ładu światowych (jedno-, dwu- i wielobiegunowy), odwołując się do historii XX i XXI w.<br/>                     4) Zdający przedstawia na przykładach znaczenie supermocarstw i mocarstw regionalnych dla ładu światowego.</p> |

Aspekty tematu:

- 1) Charakterystyka ładu dwubiegunowego (z odniesieniem do zimnej wojny):
  - geneza ładu jałtańsko-poczdamskiego / zimnowojennego jeszcze w posiedzeniach Wielkiej Trójki, przy tym słabnąca rola Wielkiej Brytanii (m.in. przez dekompozycję imperium), w doktrynie Trumana USA już jako jedyne supermocarstwo Zachodu;
  - rywalizacja między światem Zachodu z liderem USA a ZSRR wraz z państwami realnego socjalizmu; bloki wojskowe NATO – UW; rywalizacja militarna, wyścig zbrojeń, „podbój

kosmosu”; interwencje zbrojne USA (w Wietnamie), ZSRR w swojej strefie wpływów (CSRS, Węgry), jak i poza nią (Afganistan); kryzysy;

– chęć powiększania lub obrony własnej strefy wpływów przez działania ekonomiczne, doradcze, polityczne (Afryka, pozaradziecka Azja, Ameryka Łacińska).

*Uwaga: Jeśli zdający odniesie ładu dwubiegunowy do okresów wojen światowych, niejako utożsamiając każdy z sojuszy w konflikcie z jednym mocarstwem, to nie możemy uznać tego za przykład ładu dwubiegunowego. Takiego określenia jako błędu nie traktujemy tylko dla lat 1941–1942, jeśli za dwa mocarstwa zdający uzna III Rzeszę i USA.*

2) Charakterystyka ładu monocentrycznego (z odniesieniem do lat 90. XX wieku):

– geneza ładu postzimnowojennego jeszcze w rozpadzie porządku jałtańsko-poczdamskiego będącym wynikiem przegranej rywalizacji przez ZSRR, jego „przebudową”, uwidocznieniem wielu konfliktów odśrodkowych, które w efekcie po rozpadzie strefy wpływów (imperium zewnętrznego) doprowadziły do samego rozpadu ZSRR; większość państw dawnej radzieckiej strefy wpływów obrało kurs prozachodni, także na członkostwo w NATO (1999 r.: Polska, Czechy, Węgry);

– po upadku ZSRR szczególna rola USA (tzw.: hipermocarstwo, jedyny globalny hegemon, kreator) w sferze polityczno-wojskowej i doktrynalno-moralnej: przekonanie o tzw. końcu historii – zwycięstwie zachodnich wartości, przy tym przyjęcie przez USA pozycji światowego „policjanta” reagującego – w określonych sytuacjach i we własnym interesie – na przejawy naruszania wartości zachodnich: demokracji, pluralizmu, praw człowieka, np. interwencja w Serbii w związku z Kosowem czy już późniejsze (z XXI w.) interwencje w Afganistanie i w Iraku;

– okres lat 90. XX wieku to też prymat USA w sferze gospodarczej, przy tym już wówczas – dzięki reformom Denga Xiaopinga – rolę mocarstwa, które aspiruje w tym zakresie do zmiany swej pozycji i kwestionuje pozycję USA jako jedynego mocarstwa, odgrywała ChRL; w tym aspekcie też można traktować UE jako „mocarstwo” kwestionujące prymat gospodarczy USA; aspekt gospodarczy pokazuje typową dla ładu monocentrycznego dyskusyjność.

3) Charakterystyka ładu policentrycznego:

– z odniesieniem do okresu międzywojennego: geneza ładu wersalskiego w przegranej państw centralnych i rozpadzie imperium carskiego (ewentualnie także Austro-Węgier); mocarstwa główne (USA, Wielka Brytania, Francja) i regionalne (Japonia, Włochy); ładu dynamiczny: działania w kierunku zwiększenia swej roli przez Niemcy i ZSRR (także wspólnie: układ z Rapallo, pakt Ribbentrop – Mołotow); II wojna światowa jako także efekt rewizjonizmu antytraktatowego i odwrócenia się od systemu światowego z Ligą Narodów; w toku działań wojennych czasowe wzmocnienie pozycji Niemiec i Japonii oraz osłabienie pozycji Francji i Włoch; schyłek wojny to 3 mocarstwa globalne: USA, ZSRR i Wielka Brytania;

– z odniesieniem do początku XX wieku: mocarstwa globalne i zarazem kolonialne to Wielka Brytania, USA, Francja, Rosja i Niemcy; za mniejsze uchodziły Japonia, Włochy, Austro-Węgry; okres XX wieku przed I wojną światową jest dynamiczny – zmniejszająca się pozycja Imperium Osmańskiego i zwiększająca Niemiec, co będzie miało związek z I wojną światową; w tym ładzie sojusze, które jednak nie okazywały się stałe (vide: Włochy).

- 4) Rozważenie, który z łaďów jest charakterystyczny dla ostatniego dziesięciolecia:
- geneza współczesnego ładu w zakwestionowaniu pozycji USA w świecie przez mocarstwa regionalne czy sektorowe, inicjatywy o takim charakterze grupujące niemałą liczbę mocarstw to np. BRICS;
  - rozwój gospodarczy tak mocarstw zachodnich (5 z 7 państw G-7, Japonia jako państwo globalnej Północy), jak i państw o tzw. wschodzących gospodarkach (5 państw z grupy G-13 bez G-8), potencjał gospodarczy UE;
  - łaďowi policentrycznemu sprzyja w jakimś stopniu instytucja stałych członków RB ONZ, które jednocześnie są państwami nuklearnymi; broń atomową posiadają i inne państwa: Indie, Pakistan, Izrael (nieoficjalnie) i KRLD, a jest ona rozlokowana dodatkowo w: RFN, Belgii, Turcji i Włoszech (w ramach NATO) i w Białorusi (głowice rosyjskie);
  - działania Rosji w Ukrainie (aneksja Krymu, organizacja separatyzmu donbaskiego i wreszcie pełnoskalowa agresja w 2022 r.) to jakościowy krok w kierunku braku poszanowania zasad prawa międzynarodowego, przy tym działania te bywają określane jako odpowiedź na wcześniejsze działania USA.

*Uwaga: Analiza ładu z ostatnich 10 lat powinna doprowadzić zdającego do stwierdzenia, że jest on policentryczny. Należy jednak także uznać sensowne argumenty na rzecz ładu zerobiegunowego (ład światowej anarchii) i / lub ładu dwubiegunowego (USA i Chiny), i / lub ładu monocentrycznego (USA).*